

Selväsananainen tiivistys Keynesin pääteoksesta

Patrizio Lainà

Joan Robinson:

Johdatus työllisyyden teoriaan

Suomentanut Jussi Ahokas.

Vastapaino 2023, 164 sivua.

Joan Robinsonin *Johdatus työllisyyden teoriaan* on käytännössä Keynesin pääteoksen *Yleisen teorian* selväsananainen tiivistys. Kirja on erittäin selkeä ja helposti ymmärrettävä. Kirjassa käsitellään työllisyyttä, korkoa ja rahaa – *Yleisen teorian* koko nimen mukaisesti. Alkuperäinen teos julkaistiin jo 1937, mutta suomennosta jouduimme odottelemaan aina viime kevääseen saakka.

Kuka oli Joan Robinson?

Robinson oli aikansa yksi tunnetuimmista Keynesin tulkitsijoista. Hän syntyi 1903 ja menehtyi 1983. John Maynard Keynes oli Robinsonin läheinen kollega ja hän muun muassa kommentoi *Yleisen teorian* luonnosversioita. Richard Kahn oli Robinsonin läheisin työtoveri, johon hänellä oli myös intiimimpi suhde. Hän oli naimisissa taloustieteilijä Austin Robinsonin kanssa.

Robinsonin omat suurimmat akateemiset saavutuksensa liittyvät epätäydellisen kilpailun

teoretisointiin. Monille hänen kirjansa *The Economics of Imperfect Competition* on edelleen tuttu.

Robinsonin magnum opus *The Accumulation of Capital* keskittyi kasvuteoriaan, mutta jäi monille liian vaikeaselkoiseksi. Myöhemmin hän pyrki selkeyttämään argumenttejaan useammissa julkaisuissa kuten hän oli tehnyt *Johdatuksessa työllisyyden teoriaan* Keynesin kohdalla. Robinson oli myös keskeinen hahmo ns. Cambridgen pääomakiistoissa.

Uransa Robinson loi Britanniassa Cambridgen yliopistossa. Hänestä tuli British Academyn jäsen 1958 ja Cambridgen yliopiston professori 1965. Hän oli myös ensimmäinen nainen, joka nimitettiin Cambridgen King's Collegen fellow'ksi. Voidaan pitää pienenä ihmeenä, ettei hänelle koskaan myönnetty taloustieteen Nobelin palkintoa, vaikka hän kieltämättä olisi ansainnut sen.

Robinsonin saavutuksia voi pitää urauurtavina myös sukupuolinäkökulmasta, sillä naisena täysin miehisessä taloustieteen maailmassa oli tuskin kovinkaan helppoa tulla kuulluksi,

saada arvostusta kollegoilta ja edetä omalla urallaan. Tilanne ei ole täysin korjaantunut vielä tänäkään päivänä, vaikka useampia naisia onkin päässyt taloustieteen ja -politiikan huippupaikoille.

Suomentajan rooli näkyy

Robinsonin teoksen on suomentanut Jussi Ahokas. Yleensä suomentajan rooli ei välttämättä näy kovin suoraan, mutta tämä teos on poikkeus. Ahokas tarjoaa pitkän suomentajan esipuheen, joka yhdessä suomentajan jälkisanojen kanssa kattaa noin neljäsosan koko kirjan sivumäärästä.

Ottaen huomioon, että alkuperäisteoksen kirjoittamisesta on vierähtänyt jo 86 vuotta, suomentajan laaja esipuhe paljastuu tervetulleeksi tulkiten ja jäsentäen aikalaisten tieteellisiä debatteja ja taustoittaen Robinsonin omaa elämää.

Suomentajan esipuheessa lähinnä pistää silmään, että siinä usklassisen taloustieteen koulukunnan tavoin Robinsonin ja siten Keynesin pääteos kehystetään lyhyen aikavälin analyysiksi. Keynesin ja Robinsonin omista teoksista ei käy mitenkään ilmi, että heidän analyysinsä keskittyisi ainoastaan lyhyeen aikaväliin. Päinvastoin Keynes ja etenkin hänen ajattelustaan ponnistava jälkikeynesiläinen taloustieteen koulukunta korostavat usein *Yleisen teorian* analyysin pätevän myös pitkällä aikavälillä.

Makrodynamiikka kirkasta, mutta työmarkkinoita yksinkertaistettu

Kaikille Keynesinsä tunteville kirjan lähtökohdat eivät tule yllätyksenä. Taloudessa täystyöllisyys ja resurssien täysimääräinen käyttö ovat poikkeuksia ja tavallisesti vallitsee kysyntävajе. Syynä on se, että investointien taso jää liian alhaiseksi tuottaakseen riittävästi tuloja ja kokonaiskysyntää talouteen. Investoinnit määrittävät säästämisen tulotason kautta ja työllisyys riippuu kokonaiskysynnästä. Nämä ovatkin erittäin oleellisia havaintoja, jotka yllättävän usein sivuutetaan julkisessa keskustelussa tänä päivänä.

Työmarkkinoiden ja etenkin palkkojen käsittely on turhan yksinkertaistettua. Lukijalle jää epäselväksi, milloin reaali-palkat nousevat vai nousevatko ne ollenkaan. Robinsonin mukaan nousukaudella palkat jäävät väistämättä jälkeen inflaatiosta, kun tulotason lisäys nostaa myös hintoja. Laskukausilla puolestaan työttömyyden lisääntyessä palkansaajat joutuvat hyväksymään alemman reaali-palkan heidän neuvotteluvaimansa heikentyessä. Ehkä nousu- ja laskukausien väliin voidaan mahduttaa positiivista kehitystä reaali-palkoissa, mutta tätä ei kirjassa käsitellä lainkaan.

Palkkadyنامiikan käsittely voisi muutenkin olla monipuolisempaa. Esimerkiksi saavutettu yleinen palkankorotus ei Robinsonin mukaan muuta funktionaalista tulonjakoa. Palkankorotuksilla on merkitystä vain suhteessa toisiin aloihin tai yksittäisiin palkansaajiin. Dynamiikka olisi voinut kuvata myös palkansaajien ja työnantajien välisenä neuvotteluvoimana, jolla on vaikutusta hinnoittelumarginaaleihin ja voittoasteisiin. Tämän sivuuttaminen on melko yllättävää, sillä luokka-analyysi on muutoin Robinsonin kirjan keskiössä toisin kuin monesti nykyään.

Kiinnostavana yksityiskohtana Robinson sanoo markkinatalousjärjestelmän olevan itesäätelevä eli erittäin korkea työttömyys korjaantuu itsestään. Tässä sopeutuminen lasketaan palkkojen alenemisen varaan, mutta myös keskus-

pankin paineeseen lisätä rahan tarjontaa ja siten alentaa korkoa. Ensinnäkin keskuspankin toimintaa on vaikea lukea markkinoiden itsesäätelyksi, sillä se edellyttää aktiivisia rahapoliittisia päätöksiä. Toiseksi Robinson itsekin on myöhemmin korostanut, että rahatalousjärjestelmässä palkkojen aleneminen ei välttämättä automaattisesti korjaa tilannetta vaan voi ruokkia deflaatiota, mikä puolestaan kasvattaa velkojen reaaliarvoa ja voi jättää talouden pysyvämpään stagnaation tilaan. Kirjasta paistaakin ajoittain pyrkimys miellyttää myös (nykytermein) uusklassisia taloustietelijoita, mikä välillä hämmentää lukijaa ja hämärtää argumentteja.

Vahvoja yhtymäkohtia nykykeskusteluun

Vaikka Robinsonin alkuperäisteoksesta on vierähtänyt jo 86 vuotta, siinä käsiteltyjen aiheiden ei voi sanoa mitenkään vanhentuneen. Päinvastoin kirjasta löytyy monia hämmästyttäviä yhtymäkohtia nykyiseen talouskeskusteluun. Tuntuukin välillä, että makrotaloustiede on lopulta mennyt yllättävän vähän eteenpäin lähes vuosisadan aikana.

Inflaation selityksenä voi edelleenkin helposti törmätä myyttiin rahamäärän suorasta yhteydestä hintatasoon eli ns. kvantiteettiteoriaan. Robinson pyrkii kumoamaan myyttiä ja argumentoi, että rahamäärällä on vaikutusta hintatasoon lähinnä epäsuorasti korkokananavan kautta. Tämä on hyvin tunnistettu keskuspankkiirien keskuudessa ja esimerkiksi määrällisen keventämisen ohjelmien voidaan katsoa nojavan juuri korkokanavaan. Talouskeskustelussa törmää kuitenkin harmittavan usein ”rahan painamiseen” selityksenä inflaation kiihtymiseen Ukrainan sodan puhjettua.

Robinson erittelee inflaation voittajia ja häviäjiä analyttisen tarkasti. Nykyisin tyydytään turhan laiskasti vain toteamaan, että velalliset hyötyvät ja velkojat häviävät. Asia ei kuitenkaan ole niin yksioikoinen varsinkin reaali-palkkojen pudotessa ja vaihtuvakorkoisten lainojen yleistyttyä. Robinsonin mukaan inflaation selkeitä häviäjiä ovat kiinteitä tuloja, kuten kiinteäkorkoisia lainoja tai vuokria, saavat. Palkansaajien osalta inflaation vaikutukset ovat kaksijakoiset, sillä sen ansiosta työllistyvät voittavat, mutta vakaasti työelämässä oleville se voi olla haitallista reaali-palkan pudotessa. Robinson nimeää yrittäjät (yritykset) ainoaksi selkeäksi hyötyjäksi inflaatiosta. Tämä onkin helposti yhdistettävissä nykykeskusteluun voittoasteiden kasvusta ja voitto- tai ahneusinflaatiosta (”greedflation”).

Robinson nostaa esiin melko progressiivisen idean kansalaisosingosta keinona luoda rahaa ja kysyntää talouteen. Kansalaisosingon kasvattaminen alentaisi työttömyyttä, mutta – kuten muukin kokonaiskysynnän kasvattaminen – lisäksi samalla inflaatiota. Jotkin kansalaisjärjestöt ajoivat kansalaisosinkoa sekulaarin stagnaation aikana 2010-luvulla keinona herätellä uinuvaa inflaatiota. Robinson myös ennakoii melko onnistuneesti, että idea kansalaisosingosta kaatuisi kuitenkin elinkeinoelämän ja finanssimaailman vastustukseen.

Kansainvälistä näkökulmaa Robinson tuo kirjaansa käsittelemällä vaihtotasetta, mitä voi pitää visionäärisenä, sillä kattavaa kansantalouden tilinpitojärjestelmää ei ollut vielä kehitetty. Hän argumentoi, että viennin kasvu tai tuonnin supistuminen lisää taloudellista aktiviteettia aivan samoin kuin investointien kasvu. Tämä puolestaan johtaa helposti merkantilistiseen ”kuppaa naapuriasi” -politiikkaan. Ratkaisuna se huutaa kansainvälistä talouspolitiikan koordinaatiota, mutta sitä ei käsitellä kirjassa.

Eurokriisin aikana ”kuppaa naapuriasi” -politiikan haitallisuus koettiin omakohtaisesti Euroopassa. Keynesin hahmotelma kansainvälisestä selvitysjärjestelmästä (ICU) toisen maailmansodan jälkeen Bretton Woodsissa olisi edelleen käyttökelpoinen idea sovellettuna korjaamaan euroalueen ehkä keskeisintä valuvikaa.

Kirjan sisällöllisenä johtopäätöksenä Robinson toteaa, että tarvitsemme matalaa korkotasa, julkisia investointeja ja rohkeasti tasaavaa tulonjakopolitiikka ylläpitämään kokonaisyksyntää korkean investointiasteen ja matalan työttömyyden saavuttamiseksi. Näinkin yksinkertainen ja suotava tavoite kohtaa kuitenkin kiivasta poliittista vastustusta edelleen aivan kuten Robinson tunnisti omana aikanaan.

Taloustieteen kiistat

Kirjan lopussa käsitellään vielä sen aikaisia kiistoja taloustieteessä. Yhtenä keskeisimpänä syyinä kiistoihin on Robinsonin mukaan arvoperusteiset erot, jotka ruokkivat myös muita kiistojen syitä, jotka pitäisi periaatteessa olla helpommin ratkaistavissa (kuten erot lähtöoletuksissa tai loogisessa päättelyssä). Robinson argumentoi, että arvoperusteisten kiistojen taustalla vaikuttaa usein poliittiset näkemykset ja eturistiriidat eri intressiryhmien välillä. Sen sijaan, että (makro)taloustieteestä yritetään vaalia kuvaa täysin neutraalina tieteenalana – kuten suomalaisessa keskustelussa on monesti tapana – sen kehitykselle voisi olla terveempää tuoda arvoperusteiset erot avoimesti näkyviin.

Robinsonin kirjaa voi lämpimästi suositella kaikille makrotaloustieteestä kiinnostuneille ja niille, jotka kaipaavat selkokielisempää esitystä Keynesin *Yleisestä teoriasta*. Jonkinlaista pohjaa talouden seuraamisesta on lukijalla syytä olla,

sillä muutoin kirja voi osoittautua liian raskaaksi. Kirja soveltuu parhaiten taloustieteen harrastajille ja opiskelijoille sekä talouspolitiikkaa seuraaville. Aika-ajoin Keynesin argumenttien selväsanainen kertaaminen on hyödyllistä myös kokeneille makrotalouden parissa työskenteleville. □

Kirjallisuus

- Keynes, J. M. (1936), *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan, Lontoo.
 Robinson, J. (1933), *The Economics of Imperfect Competition*, Macmillan, Lontoo.
 Robinson, J. (1956), *The Accumulation of Capital*, Macmillan, Lontoo.